

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента

ПСИХОЛОГІЯ АБІЛІТАЦІЇ ТА ПАЛІАТИВНА ПСИХОЛОГІЯ

підготовки бакалавра

спеціальності 053 Психологія

освітньо-професійної програми Психологія

Форма навчання : денна

Луцьк 2022

Силабус вибіркового освітнього компонента «Психологія абілітації та паліативна психологія» підготовки бакалавра, галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, за освітньо-професійною програмою Психологія.

Розробник: Кордунова Н. О., доцент, кандидат психологічних наук, доцент.

Гарант ОПП «Бакалавр психології»

Вірна Ж.П.

Силабус вибіркового освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № 1 від 29 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри: _____

Гошовський Я. О.

**1. Опис освітнього компонента
денна (очна) форма навчання**

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компонента за планом 2019 року
Денна форма навчання	Галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки Спеціальність 053 Психологія Освітньо-професійна програма Психологія Освітній ступінь Бакалавр	Вибіркова
		Рік навчання <u> 4 </u>
		Семестр <u> 7-ий </u>
Кількість годин/кредитів – 180 / 6		Лекції <u> 20 </u> год.
		Практичні (семінарські) <u> 20 </u> год.
		Лабораторні <u> 20 </u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>		Індивідуальні <u> 0 </u> год.
	Самостійна робота <u> 112 </u> год.	
	Консультації <u> 8 </u> год.	
	Форма контролю: залік	

II. Інформація про викладача

Кордунова Наталія Олександрівна

Науковий ступінь – кандидат психологічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Контактна інформація:

Адреса: м. Луцьк, вул. Банкова, 9 каб. 201

Телефон +380506788227;

e-mail: Kordunova.Natalija@vnu.edu.ua, Natalia300619701@gmail.com

<https://vnu.edu.ua/uk/structure/kordunova-nataliya-oleksandrivna>

III. Опис освітнього компонента

1. АНОТАЦІЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА:

Одним із наслідків ускладнення соціальних, екологічних, економічних, політичних та інших ситуацій, процесу швидкої зміни суспільства є бурхливе зростання кількості та різноманітності порушень психофізичного розвитку зростаючої особистості. Для того, щоб оцінювати рівень різноманітності захворювань, попередження виникнення незворотніх дефектів кожен фахівець має володіти необхідними компонентами про медико-психологічні й соціально-педагогічні компенсаторні механізми, які спрямовані на відновлення повноцінного соціального функціонування людини.

Пререквізити: Вивчення освітнього компонента базується на ОК загального та професійного циклів підготовки попередніх років навчання. Для вивчення курсу здобувачі освіти потребують базових знань з дисциплін «Загальна психологія», «Вікова та педагогічна психологія», «Спеціальна психологія», «Психодіагностика».

Постреквізити: глибокі знання та розуміння засад правової, фінансової, медичної, реабілітаційної, соціально-побутової, психолого-педагогічної підтримки осіб з порушеннями психофізичного розвитку, принципи комплексного підходу до вирішення їхніх проблем.

2. Мета та завдання освітнього компонента

Метою ОК є підготовка здобувачів освіти до практичної роботи з людьми з порушеннями психофізичного розвитку.

Завдання ОК – формування вмінь у здобувачів освіти планувати та здійснювати абілітаційні та реабілітаційні заходи з людьми з обмеженими можливостями.

3. Результати навчання (Компетентності)

У ході вивчення навчальної дисципліни здобувачі освіти повинні набути компетенцій:

Загальних:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога.

ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 5. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 6. Здатність працювати в команді.

ЗК 7. Навички використання інформаційних і комунікативних технологій.

ЗК 8. Здатність проведення досліджень на науковому рівні.

ЗК 9. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК 10. Вміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

ЗК 11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності.

ЗК 12. Здатність діяти на основі етичних міркувань, соціально відповідально та свідомо.

Фахових:

ФК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.

ФК 2. Здатність до аналізу та розуміння сучасних уявлень про принципи державної політики у сфері спеціальної та інклюзивної освіти, завдання, напрями, зміст, методи, засоби, форми корекційної допомоги особам з порушеннями психофізичного розвитку, про шляхи вирішення актуальних проблем корекційної освіти.

ФК3. Здатність застосовувати сучасні освітні, реабілітаційні, інформаційні технології у роботі з особами, які мають порушення психофізичного розвитку в умовах закладів, служб, організацій, установ сфери освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

ФК 4. Здатність аналізувати та систематизувати, отримувати результати, формулювати ґрунтовні висновки та рекомендації.

ФК 5. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу.

ФК 6. Здатність проектувати індивідуальні маршрути розвитку, освіти, соціальної адаптації та інтеграції осіб з порушеннями психофізичного розвитку на основі результатів їхнього психолого-педагогічного вивчення.

ФК 7. Здатність до психолого-педагогічного вивчення осіб з порушеннями психофізичного розвитку з метою виявлення особливостей їхнього розвитку.

ФК 8. Здатність до здійснення комплексного супроводу, прогнозування потреб осіб з порушеннями психофізичного розвитку у корекційно-педагогічних, спеціальних психологічних, медичних та соціальних послугах.

ФК 9. Здатність до консультування осіб з порушеннями психофізичного розвитку, батьків дітей з психофізичними порушеннями з питань організації і реалізації індивідуальних освітніх і абілітаційних/реабілітаційних психолого-педагогічних програм, оптимізації соціально-середовищних умов життєдіяльності.

ФК 10. Здатність працювати з окремими людьми та командами з метою сприяння високоякісному комплексному супроводу особистості з порушеннями психофізичного розвитку.

ФК 11. Здатність до організації корекційно-педагогічного процесу в освітніх установах, закладах охорони здоров'я і соціального захисту.

ФК 12. Здатність до професійної мобільності, самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ФК 13. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

ФК 14. Здатність до міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності.

ФК 15. Здатність до забезпечення міждисциплінарної взаємодії за умови вирішення актуальних корекційно-психологічних завдань.

Програмні результати навчання:

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно/письмово для фахівців і нефахівців.

ПР9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

4. Структура освітнього компонента

(денна форма навчання)

Назви змістовних модулів і тем	Усього						
		Лек.	Практ.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.	Форма контролю/Бали
Змістовний модуль 1. Сучасні підходи до розуміння поняття «абілітація»							

Тема 1. Поняття про абілітацію та реабілітацію.	21	2	2	2	1	14	7 О, Р
Тема 2. Принципи комплексної реабілітації (абілітації) дітей з обмеженнями життєдіяльності.	19	2	2	2	1	12	7 О, Р, ІНДЗ,
Тема 3. Соціально-психологічні технології в роботі з інвалідами.	19	2	2	2	1	12	7 О, Р, ДС
Тема 4. Робота психолога в системі корекційно-абілітаційної роботи з дітьми з обмеженнями життєдіяльності.	19	2	2	2	1	12	7 О, Р, ТР
Тема 5. Організаційно-правове забезпечення заходів з абілітації дітей в Україні.	19	2	2	2	1	12	7 О, Р, Т
Разом за модулем 1	97	10	10	10	5	62	35
Змістовний модуль 2. Основи паліативної психології							
Тема 6. Теоретичні проблеми паліативної психології .	17	2	2	2	1	10	7 О, Р, ІНДЗ
Тема 7. Теоретико-методологічні основи психології людини з обмеженими можливостями.	16	2	2	2		10	7 О, Р, ДБ
Тема 8. Соціально-психологічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями.	17	2	2	2	1	10	7 О, Р, ДС, РМГ
Тема 9. Соціально-психологічна робота з людьми літнього та старого віку.	17	2	2	2	1	10	7 О, Р, ТР

Тема10. Соціокультурна реабілітація дітей та молоді з функціональними обмеженнями у сім'ї.	16	2	2	2		10	7 О, РМГ, ТР
Разом за модулем 2	83	10	10	10	3	50	35
Контрольна робота №1							15
Контрольна робота №2							15
Всього годин/ Балів	180	20	20	20	8	112	100

Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, О – опитування, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, КР – контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

5. Завдання для самостійного опрацювання (денна форма навчання)

№ п/п	Тема	Кількість годин
	Змістовний модуль 1. Сучасні підходи до розуміння поняття «абілітація»	
1	Поняття про абілітацію та реабілітацію.	14
2	Основи психологічної реабілітації (абілітації) осіб з різними психофізичними порушеннями.	12
3	Особливості розвитку людини з різними психофізичними порушеннями.	12
4	Робота психолога в системі корекційно-абілітаційної роботи з дітьми з обмеженнями життєдіяльності.	12
5	Основи психологічної готовності вчителів до педагогічної діяльності з дітьми з психофізичними порушеннями.	12
Разом за модулем 1		62
	Змістовний модуль 2. Основи паліативної психології	
6	Теоретичні проблеми паліативної психології	10
7	Теоретико-методологічні основи психології людини з обмеженими можливостями.	10
8	Соціально-психологічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями.	10
9	Соціально-психологічна робота з людьми літнього та старого	10

	віку.	
10	Соціокультурна реабілітація дітей та молоді з функціональними обмеженнями у сім'ї.	10
Разом за модулем 2		50
	Всього годин:	112

IV. Політика оцінювання

Уся політика оцінювання базується на врахуванні ПОЛОЖЕННЯ про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки

https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf

та ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки

https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_%20vyznannia_rezultatuv_navchannia_formalnoi.pdf

Політика викладача щодо здобувача освіти:

Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати практичні та лабораторні заняття протягом семестру. При підготовці до практичних занять ґрунтовно опрацювати теоретичний матеріал, першоджерела, додаткову літератури з теми, яку обрав. Повинен скласти глосарій понять і термінів з даного курсу. На лабораторні заняття здобувач освіти повинен підібрати психодіагностичні методики для проведення дослідження.

Політика щодо академічної доброчесності:

Здобувач освіти повинен дотримуватись академічної доброчесності:

- Самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання.
- Посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей.
- Дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога: (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>);
- Кодексу академічної доброчесності у Волинському національному університеті імені Лесі Українки (https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti/)

Політика щодо перескладання: усі заняття здобувачі освіти відвідують згідно розкладу навчального процесу, однак, якщо здобувач освіти має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час індивідуальних

консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (конспекти, реферати, презентації).

V. Підсумковий контроль

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Здобувач освіти повинен отримати бали під час практичних занять, самостійної роботи, виконання лабораторних робіт (70 балів).

КР (контрольна робота) проводиться письмово, або у формі тестування, передбачає 15 тестових завдань, які складаються з лекційного курсу, практичних занять і питань, які виносяться на самостійне опрацювання. Правильне розв'язання тестового завдання оцінюється в 1 бал. Таким чином, максимальна кількість балів, яку здобувач освіти може отримати за одну контрольну роботу – 15 балів (загалом 30 балів за дві контрольні роботи). Якщо здобувач освіти хоче покращити результат або отримав недостатньо балів, то він складає залік, який оцінюється максимум 100 балів.

VI. Підсумковий контроль

Підсумковий контроль – залік. Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюється за результатами поточного (70 балів) контролю та контрольних робіт (30 балів). Завдання із цих видів контролю оцінюється від 0 до 100 балів включно.

На залік виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

Питання до заліку

1. Психологічна, педагогічна та соціальна абілітація і реабілітація дітей з порушеннями розвитку.
2. Основні принципи абілітації.
3. Складові й етапи процесу соціальної реабілітації.
4. Індивідуальний план абілітації дитини з порушенням розвитку.
5. Здійснення процесу абілітації дітей з порушенням розвитку у реабілітаційних установах та навчальних закладах.
6. Умови успішності соціальної реабілітації.
7. Завдання системи раннього втручання. Фахівці команди раннього втручання.
8. Функції корекційного психолога у команді раннього втручання.
9. Методи ранньої діагностики розвитку дитини.
10. Програми раннього розвитку. Встановлення контакту з дитиною раннього віку.
11. Діти з особливими комунікативними потребами. Альтернативна комунікація.
12. Сутність реабілітації дитини засобами освіти.
13. Поняття «освіта» у корекційній психології. Заклади й установи, що надають освітні послуги дітям з порушенням розвитку.
14. Правила, яких необхідно дотримуватися при організації занять з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку.
15. Методи навчання дітей з порушенням розвитку.
16. Вимоги до корекційно-розвивального середовища.
17. Вимоги до мовленнєвого режиму.
18. Основні правила створення позитивного емоційного фону реабілітаційних заходів.

19. Реабілітаційний ефект праці.
20. Соціально-психологічні проблеми сімей, які виховують дітей з інвалідністю.
21. Реабілітаційна культура та реабілітаційна активність батьків.
22. Просвітницько-педагогічна робота серед батьків.
23. Форми групової та індивідуальної роботи з батьками.
24. Охарактеризувати схему успішної абілітації і реабілітації в залежності від глибини мовленнєвого порушення.
25. Успішна абілітація та реабілітація дитини з мовленнєвими порушеннями.
26. Розкрити завдання раннього втручання.
27. Дати характеристику функцій корекційного психолога в команді раннього втручання.
28. Розкрити сутність та результативність методів ранньої діагностики розвитку дитини.
29. Прийоми встановлення контакту з дитиною раннього віку.
30. Охарактеризувати види альтернативної комунікації.
31. Розкрити особливості реабілітації дитини засобами освіти.
32. Навести приклади ефективного корекційно-розвиткового середовища.
33. Охарактеризувати риси позитивного емоційного фону реабілітації дитини.
34. Максимальна та нормальна тривалість життя людини з обмеженими можливостями.
35. Вплив стану здоров'я, хвороб та харчування на психофізіологічний розвиток людини з обмеженими можливостями.
36. Соціально-психологічні чинники депресії хворої людини.
37. Специфічні зміни емоційної сфери осіб з вадами розвитку.
38. Фактори виникнення позитивних/негативних емоцій у період захворювання.
39. Типи емоційного пристосування людини до обмеження життєдіяльності.
40. Мотиваційні зміни на окремих періодах життя людини.
41. Фактори розвитку мотиваційної сфери осіб з вадами розвитку.
42. Мотиваційні дефекти в осіб з вадами розвитку.
43. Особливості самооцінки людини з вадами розвитку.
44. Особистісні взаємини осіб з вадами розвитку.
45. Внутрішні конфлікти осіб з вадами розвитку.
46. Зміна соціального статусу людини в період захворювання.
47. Значення сім'ї для людини з вадами розвитку.
48. Сімейні стосунки людини з вадами розвитку.
49. Проблеми спілкування людини з обмеженими можливостями.
50. Психологічна та соціальна підтримка людей з обмеженими можливостями.
51. Загальна характеристика соціальної ситуації розвитку особистості з обмеженнями життєдіяльності.
52. Причини звуження міжособистісних контактів у період захворювання.
53. Проблема самотності людини з обмеженими можливостями.
54. Причини виникнення суїцидів у людей з обмеженими можливостями.
55. Роль сімейних контактів в житті людини з обмеженими можливостями.
56. Механізми адаптації й компенсації особистості в період захворювання.

57. Способи психологічного захисту хворої людини.
58. Проблеми догляду за хворою людиною в сім'ї.
59. Психологічна та медико-соціальна допомога людям з обмеженими можливостями.
60. Психологічна допомога людям з обмеженими можливостями в лікарнях, хоспісах, будинках пристарілих та вдома.

VII. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

VIII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна:

1. Бочелюк В. Й., Турубарова А. В. Психологія людини з обмеженими можливостями. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 264 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : Навч. посіб. / за ред. О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. 3-тє вид. Київ : Каравела, 2012. 344 с.
3. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності. Нвч.-метод. посіб. – Київ : ГЕРБ, 2007. 288 с.
4. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології : Навч. посіб. /за ред. В.Ф. Моргуна. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 264 с.
5. Козявкін В. І. Дитячі церебральні паралічі. Медико-психологічні проблеми. Львів : Українські технології, 2005. 234 с.
6. Кордунова Н. О. Геронтопсихологія: матеріали для проведення психодіагностичного дослідження з людьми похилого віку. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2013. 140 с.
7. Кордунова Н. О. Психологія абілітації та паліативна психологія : методичні рекомендації до практичних та лабораторних занять. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2019. 59 с.

8. Кордунова Н. О. Психологія абілітації та паліативна психологія: методичні рекомендації до самостійної роботи. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2019. 47с.
9. Кордунова Н. О. Психологія абілітації та паліативна психологія: методичні рекомендації до індивідуальних завдань. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2019. 44с.
10. Кордунова Н. О., Савчук І. О. Психолого-педагогічний практикум. Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2020. 78 с.
11. Крайнюк В. М. Психологія стресостійкості особистості : [монографія]. Київ : Ніка – Центр, 2007. 432 с.
12. Кутіщенко В. П., Ставицька С. О. Психологія розвитку та вікова психологія : Практикум : Навч. посіб. Київ : Каравела, 2009. 448 с.
13. Нижник Л., Сагірова О. Допомога дітям з особливими потребами. Київ : Освіта, 2004. 120 с.
14. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Кондор, 2011. С. 404–444.
15. Паліативна та хоспісна допомога хворим на туберкульоз : навч. посіб. / Ю. І. Фещенко, В. М. Князевич та ін. Київ : ВСВ «Медицина», 2017. 28 с.
16. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.
17. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. Київ : Академвидав, 2011. С. 328–370.
18. Тарасюк В. С., Кучанська Г. Б. Паліативно-хоспісна допомога : Навч. посіб. Київ : ВСВ «Медицина», 2015. 328 с.
19. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
20. Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини. Ніжин : Ред.-вид. відділ НДПУ, 2001. 194 с.

Додаткова:

1. Алпатова О.В. Вікова психологія : конспект лекцій. Київ. 2007. 147 с.
2. Видра О.Г. Вікова та педагогічна психологія : навч. посібник. Київ : Центр учб. літ., 2018. 111 с.
3. Горецька О. Геронтопсихологія : навч. посібник для студентів спеціальності 053 психологія. Харків : Видавництво Іванченка І.С. 2017. 210 с.
4. Дзюба Т. М., Коваленко О. Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За ред. проф. В. Ф. Моргуна. Полтава, 2013. 172 с.
5. Психологічний довідник учителя : в 4-х кн. Упоряд. В. Андрієвська; за заг. ред. С. Максименка. Київ : Главник, 2005. 112 с. Кн. 2.
6. Терлецька Л. Шкільна психодіагностика. Київ : Редакції загально-педагогічних газет, 2003. 120 с.
7. Ушакова І.М. Геронтопсихологія : підручник. Харків: НУЦЗУ, 2014. 236 с.
8. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник. Харків : Прапор, 2004. 640 с.

Інформаційні ресурси

1. Науковий вісник НАВС [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.naiiu.kiev.ua/tlc/pages/biblio/visnik>).

2. Психологічний практикум [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту: (<http://www.psyworld.info/ocenka-sposobov-reagirovaniya-v-konflikte-tomasa#more-570>).
3. www.elib.org.ua – цифрова бібліотека України
4. www.psylib.kiev.ua – психологічна бібліотека Київського фонду сприяння розвитку психологічної культури
5. www.ncuxo.org.ua – електронна енциклопедія психології
6. www.osvita.org.ua – освітній сайт
7. <http://chitalka.info> – студентська електронна бібліотека
8. <http://uk.wikipedia.org> – Вікіпедія: вільна електронна енциклопедія (українська)
9. www.lib.com.ua - електронна бібліотека
10. www.nbuv.gov.ua – Національна бібліотека України ім. Вернадського